

УДК 339

JEL F38; G 29

DOI 10.32782/2786-8273/2024-5-1

Александрова Н.М.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7902-2434>
Researcher ID: K-5602-2018

Nataliia Aleksandrova

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Драб Н.Л.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5071-6136>

Nataliia Drab

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ (НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ІНОЗЕМНИХ ДЖЕРЕЛ)

CURRENT DEVELOPMENT TRENDS OF EUROPEAN MULTINATIONAL BANKS

Анотація. В статті проаналізовано сучасні іноземні наукові дослідження сутності діяльності багатонаціональних банків Європейського союзу. З'ясовано сутність поняття «багатонаціональний банк», виокремлено основні види діяльності та фінансові послуги та розглянуто питання типології і класифікації банків з погляду на виявлення потенційних можливостей для забезпечення економічного зростання і досягнення національного добробуту. Виявлено, що основними наслідками впливу фінансової глобалізації на функціонування та розвиток банківських систем є концентрація банківського капіталу, транскордонні процеси злиття і поглинання, що призводять до виникнення невеликої кількості глобальних банків, які здатні контролювати значні обсяги фінансових ресурсів і впливати на функціонування національних банківських систем.

Ключові слова: глобалізація, багатонаціональний банк, банківська установа, міжнародний фінансовий ринок, банківський капітал, злиття і поглинання.

Abstract. Introduction. The article is devoted to analyzing the current state and development trends of multinational foreign banks on the global corporate landscape. Modern conditions of the world economic development and globalization have significantly shifted not only social and economic processes, but also increasingly influenced the restructuring of banking systems, which largely determine the trends of financial and economic development of all countries of the world. The **purpose** of this writing lies in clarifying the essence of the concept of "multinational bank" and identifying the main areas of multinational banks' activities. **Methods** employed by the authors mainly relate to qualitative analyses of modern foreign scientific research on the essence of the activities of multinational banks of the European Union. **Results.** The essence of the concept of "multinational bank" is clarified, the main types of activities and financial services are distinguished, and the issue of typology and classification of banks is considered from the point of view of identifying potential opportunities for ensuring economic growth and achieving national well-being. It has been revealed that the main consequences of the influence of financial globalization on the functioning and development of banking systems are the concentration of bank capital, cross-border processes of mergers and acquisitions, which lead to the emergence of a small number of global banks that are able to control significant amounts of financial resources and influence the functioning of national banking systems. Corresponding trends in the international economy cause changes in banking systems, the emergence of new forms of integration ties, the emergence of powerful international banking institutions capable of controlling huge flows of monetary resources and determining the directions of development of entire countries. **Conclusion.** The processes of integration and consolidation in financial markets and the emergence of integrated financial intermediaries have played a decisive role in the development of international financial centers. Financial intermediaries form the institutional basis of financial centers, in which commercial banks, stock exchanges and transnational banking institutions occupy a key place. The high level of competition on the Western European financial market and the absence of a real possibility of significant business expansion forces banks to focus their attention on the smaller developed markets of Central and Eastern Europe.

Key words: globalization, multinational bank, banking institution, international financial market, bank capital, mergers and acquisitions.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку світової економіки глобалізаційні процеси зрушили не лише соціально-економічні процеси, а й істотним чином вплинули на реструктуризацію банківських

систем, які багато в чому визначають напрями фінансово-економічного розвитку всіх країн світу. Відповідні тенденції в міжнародній економіці обумовлюють зміни у банківських системах, виникнення нових форм

інтеграційних зв'язків, появи могутніх міжнародних банківських установ, здатних контролювати величезні потоки грошових ресурсів і визначати напрями розвитку цілих країн.

Якщо поглянути на ретроспективний аналіз виникнення міжнародних фінансових послуг, то можна зробити висновок, що надання фінансових послуг за межами внутрішніх кордонів має довгу історію і фінансування торгівлі сягає фінікійців (1000 р. до н. е.) [9, с. 5]. Розгляд цього раннього періоду розвитку фінансових відносин демонструє важливість торгівлі у створенні попиту на її фінансування.

Проте, один із сучасних дослідників функціонування міжнародного фінансового простору Баррі Уїл'ямс (Barry Williams), професор фінансів в Школі бізнесу при університеті Бонд в Квінсленді, Австралія, зазначає, що було дві чіткі хвилі зростання сучасного багатонаціонального банківського бізнесу. Перша з цих хвиль відбулася перед Першою світовою війною і була особливо відзначена зростанням британських закордонних банків. Друга хвиля багатонаціональних банківських операцій припадає на 1960-ті роки і була спричинена експансією американських комерційних банків в офшори. Ця друга хвиля багатонаціональних банківських операцій також спостерігала розширення асортименту та обсягу продуктів, які пропонують багатонаціональні банки [9, с. 9].

На думку аналітиків інтеграційні процеси банківських систем різних країн передбачають поступову ліквідацію бар'єрів для входження в національні банківські системи іноземних банківських установ, лібералізацію руху капіталу, тісну взаємодію національних банківських систем як на рівні окремих комерційних банків, так і на рівні органів банківського регулювання та нагляду [4, с. 88]. Як наслідок цих процесів з'являється світова банківська система – це глобальна банківська система, тобто сукупність елементів банківської системи, яка діє у світі в певний період часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інституційного складника фінансового розвитку не є новими для економічної науки. У вітчизняній і зарубіжній літературі існує велика кількість праць, присвячених дослідженню сутності та класифікації фінансових установ. Вагомий внесок у розвиток інституційних ідей зробили О. Вільямсон, Д. Норт, Е. Остром, Е. Фуруботн, Р. Ріхтер, В. Каспер, Дж. Кемпбелл, В. Сілін та ін. Проблематика впливу інституційного середовища на функціонування міжнародних фінансових центрів розкрита в працях вітчизняних науковців: Ю. Коваленка, О. Войтика, О. Власюка, А. Мокія, В. Козирева, О. Гриценко, С. Єрохіна, О. Назарова, С. Степаненка, А. Ткача, В. Яворської та ін. Однак попри посилену увагу наукової спільноти до інституційного середовища функціонування і розвитку міжнародних фінансових центрів методологічні аспекти інституційного забезпечення міжнародних фінансових центрів залишаються недостатньо відпрацьованими і вимагають додаткового обґрунтування.

Значний внесок у розробку питань теорії і практики функціонування банківських систем, проблем їх розвитку зробили зарубіжні дослідники, а саме: Дж. М. Кейнс, Дж. Кларк, Ф. Мишкін, П. Роуз, Дж. Сінкі, Й. Шумпетер, М. Фрідмен. Проблеми становлення банківських систем і їх розвитку в сучасних

умовах є предметом дослідження вітчизняних учених – В.Д. Базилевича, О.І. Барановського, З.М. Васильченко, О.Д. Вовчак, О.В. Дзюблюка, І.І. Д'яконової, А.С. Гальчинського, В. М. Гейця, І. Б. Івасіва, С.М. Лобозинської, І.О. Лютого, В.І. Міщенко, А.М. Мороза, С. В. Науменкової, П.О. Никифорова, Ю.М. Пахомова, С.К. Реверчука, Т.С. Смовженко, Ф.І. Шпиґа та ін. Віддаючи належне науковим розробкам вітчизняних і зарубіжних учених, сьогодні ще недостатньо розробленими в теоретико-методологічному аспекті залишаються питання щодо особливостей формування національних банківських систем, наукових підходів до їх типологізації і класифікації, а також дослідження сучасних тенденцій розвитку глобального фінансового середовища, процесів фінансової глобалізації та експансії іноземного банківського капіталу.

Вітчизняні дослідники виокремлюють два підходи до класифікації фінансових установ. За першим підходом банківська система – це сукупність усіх банків країни (у т. ч. центральний банк), у результаті взаємодії яких реалізується емісійний механізм і відбувається трансформація грошових ресурсів у масштабах усієї країни. Цей підхід поділяють О.В. Дзюблюк, С.М. Лобозинська, Т.С. Смовженко та ін. За другим підходом банківська система – це сукупність банків, банківського ринку, банківської інфраструктури, які взаємодіють між собою в банківському інституційному середовищі. Цей підхід розвивають О.І. Лаврушин, С.К. Реверчук та ін. Не вдаючись у детальний аналіз визначень банківської системи, розглянемо питання її типології і класифікації з погляду на виявлення потенційних можливостей для забезпечення економічного зростання і досягнення національного добробуту. Так, на переконання вітчизняних дослідників фінансового ринку, банківську систему доцільно класифікувати за різними ознаками: тип економічних відносин, масштаби філійної мережі, склад структурування елементів, ступеня інтеграції у світовий фінансовий простір [1, с. 6]. У літературі за формою структурної побудови вирізняють звичай однорівневі і дворівневі банківські системи. Однорівнева система – це така система, де всі її функції покладаються на один рівень: до капіталізму – банківською спільнотою, у командно-адміністративній економіці – ЦБ. Дворівнева система розглядає таку структуру, за якої на кожному рівні центральний банк, а на другому – комерційні банки [2, с. 70].

Мета статті – з'ясувати сутність поняття «багатонаціональний банк» та виявити основні напрями діяльності багатонаціональних банків в Європі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи сучасний досвід розвитку фінансових установ у Європі, іспанський дослідник Н. Кампа (Campra N.) зазначає, що високий рівень конкуренції на західноєвропейському фінансовому ринку та відсутність на ньому реальної можливості значного розширення бізнесу, змушує банки зосереджувати свою увагу на менш розвинутих ринках Центрально-Східної Європи. Як стверджує автор, відставання в розвитку банківської галузі країн цього регіону в поєднанні з очікуваним прискоренням економічного росту свідчить про значний потенціал цього сектору та хороші перспективи для європейських банків щодо розширення їх діяльності. Протягом останніх 10 років європейські банки витратили 27 млрд. євро на

89 трансакцій, купуючи банківський бізнес в даному регіоні [5, с. 23].

Відтак, Європейський центральний банк (ЄЦБ) визначив напрями взаємодії банківських систем, а саме через внутрішню і зовнішню інтернаціоналізацію банківської системи [8, с. 234]. Внутрішня визначається кількістю підрозділів, відкритих іноземними банківськими установами в даній країні, а також сумою активів цих установ, віднесеною до спільних активів консолідованого банківського балансу. Зовнішній прояв інтернаціоналізації характеризує активність вітчизняних банків за кордоном і визначається кількістю відділів і філій, відкритих вітчизняними банками в інших державах і, відповідно, сумою активів, віднесеною до спільних активів консолідованого банківського балансу, тобто це процеси виходу комерційних банків поза рамки вітчизняного ринку і входження закордонних інвесторів до вітчизняних банківських систем [11, с. 146]. При цьому основною причиною, що зумовлюють експансію іноземного банківського капіталу на нові ринки, є, зазвичай, неможливість розширення діяльності на національних ринках, зокрема через досягнення максимуму частки банківського сектору своєї країни, дозволеної антимонопольним законодавством (це стосується країн Бенілюксу, Великобританії, Ірландії, Швеції), або унаслідок розвитку інших різноманітних способів залучення коштів позичальниками поза банками, особливо через ринок цінних паперів [5, с. 26].

Основними ж наслідками впливу фінансової глобалізації на функціонування та розвиток банківських систем учені вважають насамперед концентрацію банківського капіталу, транскордонні процеси злиття і поглинання, що призводять до виникнення невеликої кількості глобальних банків, які здатні контролювати значні обсяги фінансових ресурсів і впливати на функціонування національних банківських систем [7, с. 80]. Як зазначає Франк Фабоззі (Fabozzi, Frank J.), загрозами при цьому є втрата контролю над фінансовими процесами на рівні урядів окремих держав та одночасне підвищення ролі міжнародних фінансових установ, що займаються наглядом і регулюванням фінансових відносин [7, с. 86].

Багатонаціональні банки займаються трансформацією активів і створенням ліквідності, оскільки вони перетворюють короткострокові ліквідні депозити в довгострокові неліквідні активи. Недосконалі інформація та залежність від короткострокового фінансування, у поєднанні з високим левериджем та обмеженою відповідальністю, створюють потенційно нестабільну систему, схильну до втечі, створюючи негативні зовнішні ефекти, які можуть вплинути на економіку в цілому (Diamond and Dybvig 1983). Крім того, багато банківських кредиторів є неосвідченими вкладниками з обмеженими можливостями контролювати банківські операції. Таким чином, уряд представляє ці зацікавлені сторони, забезпечуючи нагляд через регулювання та нагляд (Dewatripont and Tirole 1994), а також систему безпеки для їхнього захисту. Стимули є критично важливими у фінансовому секторі [12].

Зрозуміло, що головною метою будь-якого фінансового центру є керування фінансовими потоками, що є центрами зосередження банків і спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів, які здійснюють між-

народні валютні, кредитні й фінансові операції, угоди із цінними паперами, дорогоцінними металами, деривативами [1, с. 75]. На нашу думку, вирішальну роль у розвитку міжнародних фінансових центрів відіграли процеси інтеграції та консолідації на фінансових ринках та поява інтегрованих фінансових посередників. Фінансові посередники становлять інституційну основу фінансових центрів, ключове місце в яких займають комерційні банки, біржі та транснаціональні банківські установи. Перевага останніх в тому, що вони можуть запропонувати своїм клієнтам повний пакет фінансових послуг, який охоплює як основні банківські, так і небанківські, страхові послуги, наприклад.

Баррі Уіл'ямс, аналізуючи діяльність транснаціональних банків (multinational banks), зазначає, що їх діяльність охоплює такі послуги: операції з іноземною валютою, похідними цінними паперами, золотом і дорогоцінними металами; участь на євrorинку; заощадження та надання позик в іноземній валюті; надання торгового фінансування; торгівля на іноземних ринках цінних паперів; забезпечення корпоративних фінансів за кордоном [9, с. 6].

На думку автора, багатонаціональний банк визначається як «банк, який володіє та контролює банківську діяльність у двох або більше країнах». Проте, деякі автори використовували більш вузькі визначення багатонаціональної банківської діяльності, щоб розрізнити міжнародну банківську діяльність і багатонаціональну банківську діяльність. Проблема з першим визначенням полягає в тому, що його можна інтерпретувати як банківську діяльність, яка не вимагає фізичної присутності в офшорах. Прикладом цього можуть бути євrorинки. Банку відносно легко брати участь у позиках на євrorинку та фінансувати ці позики на офшорних ринках без встановлення фізичної присутності в офшорах. Подібна ситуація існує у сфері фінансування торгівлі та торгівлі іноземною валютою. Такий банк вважатиметься міжнародним, але не транснаціональним.

Для більшості Європейських багатонаціональних банків 2022–2023 роки були визначені подоланням наслідків спричинених COVID-19 та вторгненням росії в Україну в лютому 2022 року, і подальшого стрибка цін на енергоносії та інфляції. Це не могло не вплинути на малий та середній бізнес, які знаходяться в центрі економіки цих країн і є ключовими клієнтами для більшості банків єврозони. Проте, незважаючи на те, що банки підтримували, вони також стали набагато серйозніше сприяти стійкості, інтегрувати її у свої операції та визначати пріоритети для проектів відповідно до міжнародних критеріїв сталого розвитку, які обіцяють чисті екологічні дивіденди [14].

OTP Group працює в 11 країнах Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), маючи понад 16 мільйонів клієнтів і понад 1500 відділень банків. OTP Bank, найбільший банк Угорщини, має хороші позиції, щоб стати лідером у сфері сталого фінансування. Окрім Угорщини, група взяла на себе лідерство в Албанії, Болгарії та Сербії, де ідеї сталого розвитку лише започатковуються. Ці дочірні компанії готують власні стратегії ESG, встановлюють свої середньострокові цілі та вказують, який внесок вони зроблять у мету групи створити портфель зелених кредитів на 1,5 трильйона угорських форинтів (близько 4,4 мільярда доларів США) до 2025 року [14].

У липні 2022 року OTP Bank випустив перші зелені облигації Угорщини на міжнародному борговому ринку.

Як зазначають аналітики, Банк продемонстрував лідерство у підтримці громад; і важливою віхою стала Рамкова програма екологічних позик 2022 року, за якою слідує Рамкова програма сталого фінансування, яка включає 4,6 мільярда євро (близько 5 мільярдів доларів США) у соціальні придатні активи та 949 мільйонів євро у зелені придатні активи в банківських портфелях на рівні OTP Group [14].

Інший багатонаціональний банк Європи Райффайзен Банк Інтернешнл (РБІ) продемонстрував лідерство у випуску облигацій сталого розвитку: близько 1,8 мільярда євро було випущено дочірніми компаніями в ЦСЄ та 2 мільярди євро в Австрії. Сильна підтримка дочірніх компаній у Центральній та Східній Європі дозволила РБІ зберегти лідируючу позицію у рейтингу Sustainable Bond League Table [14].

Випуски включали, у Чеській Республіці, першу зелену облигацію на суму 350 мільйонів євро, найбільшу зелену облигацію, випущену фінансовою установою в ЦСЄ; у Словаччині кілька стійких зелених облигацій, випущених Tatra Banka. У липні 2022 року Raiffeisen Bank Hungary випустив першу зелену облигацію на 50 мільйонів доларів США; Райффайзен Банк Хорватія випустив першу облигацію сталого розвитку у вересні 2022 року на 200 мільйонів євро; тоді як Райффайзен Банк Румунія випустив чотири облигації сталого розвитку у 2022 році [14].

Проаналізувавши фінансово-економічні джерела, ми можемо зазначити, що станом на жовтень 2023 року можна виокремити такі багатонаціональні банки, які представляють Європейський банківський простір, а саме: HSBC, BNP Paribas, Crédit Agricole (1 817 млрд дол.), Deutsche Bank (1 676 млрд дол.) та Barclays (1 496 млрд дол.) та інші.

За величиною активів HSBC (2374 млрд дол.), один з найбільших фінансових конгломератів у світі, найбільший банк Великобританії та Європи за розміром активів та ринковою капіталізацією. У рейтингу найбільших публічних компаній світу Forbes Global 2000 у 2022 році посів 17-е місце, а в списку найдорожчих брендів – 52-е місце. Діяльність цього банку передбачає такі види корпоративних послуг:

– роздрібний банкінг та управління активами (Wealth & Personal Banking) – обслуговування приватних осіб (загалом близько 37 млн клієнтів); включає обслуговування поточних рахунків, прийом на зберігання депозитів, видачу кредитів (у тому числі іпотечних), фінансові консультації, інвестиційні послуги, управління активами, страхування життя. Станом на кінець 2021–2022 років дохід фінансової установи склав \$22 млрд, операційний прибуток – \$4,14 млрд, активи – \$882 млрд, на рахунках клієнтів – \$835 млрд.

– комерційний банкінг (Commercial Banking) – обслуговування компаній, починаючи від невеликих приватних підприємств і закінчуючи транснаціональними корпораціями (1,7 млн. клієнтів у 53 країнах світу); послуги включають забезпечення робочим капіталом, термінові кредити, клірингові операції, консультації з питань злиття та поглинання, фінансові послуги при міжнародній торгівлі та надання доступу на фінансові ринки, а також страхові послуги. Дохід від цих

послуг становив – \$13,3 млрд, операційний прибуток – \$1,87 млрд, активи – \$570 млрд, на рахунках клієнтів – \$470 млрд.

– глобальний банкінг та ринки (Global Banking and Markets) – управління великими фінансовими потоками для урядових, корпоративних та інституційних клієнтів (4100 клієнтів у більш ніж 50 країнах). Виручка – \$15,3 млрд, операційний прибуток – \$4,83 млрд, активи – \$1,347 трлн, на рахунках клієнтів – \$337 млрд.

– корпоративний центр (Corporate Centre) – діяльність штаб-квартири. Виручка – \$-262 млн, операційний прибуток – \$1,31 млрд, активи – \$184,5 млрд, на рахунках клієнтів – \$0,61 млрд.

Відповідно до фінансової звітності, загальний прибуток холдингу в 2022 році склав 63,08 млрд доларів, з урахуванням страхових виплат – 50,43 млрд. З цієї суми процентний дохід склав \$27,58 млрд (дохід \$41,76 млрд, витрата \$14,18 млрд, плата за послуги – \$11,87 млрд, чисті страхові премії – \$10,09 млрд). За результатами 2018 фінансового року було сплачено \$7 млрд податків, основна їхня частка припала на Велику Британію та країни Азії (по \$2,7 млрд) [4].

У структурі активів із \$2,984 трлн на кінець 2022 року основна частина припадає на видані кредити – \$1,038 трлн клієнтам та \$72,2 млрд іншим банкам, що становить близько 1% від загальної суми кредитів, виданих у світі на кінець 2017 року (\$111,7 трлн). Іншими значимими складовими активами є фінансові інвестиції (\$490,7 млрд), торгові активи (\$232 млрд), деривативи (\$307,7 млрд), готівка та баланси в центральних банках (\$304,5 млрд). У структурі пасивів більше половини посідає рахунки клієнтів (\$1,653 трлн), також значну частину становлять деривативи (\$303 млрд), торгові зобов'язання (\$84 млрд); кошти становили \$205 млрд, \$196,4 млрд – акціонерів.

Другим за обсягом активів є французький фінансовий конгломерат BNP Paribas (2 190 млрд дол), разом з Crédit Agricole, Société Générale і Groupe BPCE, що становить «велику четвірку» банківського ринку країни Європи. На 2021 рік посідає дев'яте місце серед найбільших банків світу за активами [4].

Barclays – один з найбільших у Великобританії та світі багатонаціональний банк з широким представництвом в Європі. Фінансові операції конгломерату здійснюються через дочірній Barclays Bank PLC, який є другим за величиною активів банком Великобританії (після HSBC). З 2011 року входить до глобально системно значущих банків (too important to fail banks). Barclays UK- діяльність у Великій Британії в 2022 році принесла прибуток у 6,347 млрд £, чистий прибуток склав 325 млн £, активи склали 289,1 млрд £; на домашньому ринку працювало 859 відділень та 21 300 співробітників. Основні напрямки діяльності у Європейському союзі:

– роздрібні банківські послуги (Personal Banking) – оборот 3,522 млрд £;

– кредитні картки (Barclaycard Consumer UK) – оборот 1,519 млрд £;

– банківські послуги компаніям, від невеликих приватних стартапів до великих корпорацій, а також управління активами (Business Banking) оборот – 1306000000 £.

У структурі активів банку переважають видані кредити (343 млрд £) та готівка на зберігання та балансові рахунки (191 млрд £). З пасивів 481 млрд £ припадає на прийняті депозити. У структурі виручки трохи менше половини припадає на процентний дохід (8,1 млрд £ з 21,8 млрд £), решта – комісійні, плата за фінансові послуги та інші види доходів [4].

Lloyds Banking Group plc – британський фінансовий конгломерат, створений у 2009 році в результаті злиття фінансової групи Lloyds TSB Group, яка веде свою історію з XVIII століття, та HBOS PLC – групі компаній, що спеціалізувалися на наданні банківських та страхових послуг. Поряд з Barclays, HSBC та Royal Bank of Scotland Group складає «велику четвірку» британських банків. Діяльність конгломерату майже повністю обмежена Великобританією та спрямована на надання послуг у банківській сфері, страхуванні та лізингу автомобілів. Банк задіяний у таких фінансових операціях:

– роздрібний банкінг (Retail) – банківські послуги (обслуговування поточних рахунків, ощадні рахунки, кредитування, у тому числі іпотечне, розповсюдження кредитних карток та страхових полісів) приватним особам у Великій Британії; на ринку роздрібною банкінгу у Великій Британії частка становить 21%; виручка підрозділу у 2020 році склала £9,26 млрд;

– комерційний банкінг (Commercial Banking) – банківські послуги комерційним організаціям, від дрібного бізнесу до великих корпорацій та фінансових інститутів, які ведуть діяльність у Великій Британії; виручка у 2020 році склала £3,62 млрд;

– страхування та управління активами (Insurance & Wealth) – різні види страхових послуг, що надаються у Великій Британії; виручка в 2020 році склала £1,3 млрд, у тому числі корпоративне пенсійне страхування – £258 млн, інші форми пенсійного страхування – £204 млн, рента – £137 млн.

Королівський банк Шотландії (Royal Bank of Scotland (986 млрд дол.) – один з найбільших комерційних банків у Шотландії. Заснований у 1727 році. Входить до трьох шотландських банків, мають право випуску банкнот [10].

Багатонаціональна банківська діяльність відрізняється від міжнародної банківської діяльності фізичним розташуванням діяльності. Зокрема, багатонаціональна банківська діяльність відрізняється фізичною присутністю банків, які надають банківські послуги з місця за межами країни першої реєстрації материнського банку. Це вимога до фізичної присутності, яка розвиває це визначення за межі того, що пропонує перше визначення. Це визначення включає види діяльності, зокрема деякі види діяльності на євrorинку та деякі види фінансування торгівлі, як обговорювалося вище, які здійснюються в іноземній країні та належать і контролюються банком, але не потребують фізичної присутності в іноземній країні. Таким чином, ця діяльність є прикладом міжнародної банківської діяльності, а не багатонаціональної банківської діяльності. Однак згідно з першим визначенням ці види діяльності класифікуються як багатонаціональна банківська діяльність.

Незважаючи на наслідки фінансової кризи 2023 року, Європейські багатонаціональні банки спромоглися накопичити достатні запаси капіталу для покриття збитків. У період з 2015 року по вересень

2022 року частка основного акціонерного капіталу банків зросла з 12,7% до 14,7% їхніх активів, зважених за ризиком, що значно перевищує порогове значення в 10,7%, яке вимагає регулятор [10]. Деякі створили резерви на покриття збитків за кредитами під час COVID-19, які можна було перепрофілювати для покриття нових втрат. Частина корпоративних кредитів також залишається під державними гарантіями.

Водночас, як зазначають оглядачі, банки Єврозони заробляють занадто мало грошей. Ця проблема переслідувала їх з 2010-х років, коли купа поганих активів, низькі процентні ставки, анемічний економічний ріст і суворіші правила обмежували як маржу, так і доходи [6]. У 2022 році здавалося, що все нарешті покращилося, оскільки зростання ставок збільшило прибутки банків.

На переконання аналітиків, оскільки керівники центральних банків пристосовуються до нестабільності банківської системи та уповільнення економіки, то ймовірно, що ставки досягнуть піку раніше і будуть нижчими, ніж очікувалося, а це зменшить доходи банків. Водночас прогнозується зростання витрат на фінансування. Вкладники прагнуть кращої прибутковості, змушуючи банки пропонувати соковитіші винагороди. Тим часом, інвестори в банківські облигації додаткового рівня вимагатимуть вищих премій після того, як деякі з них були знищені під час поглинання UBS Credit Suisse [6].

Ці тиски, на переконання аналітиків, призведуть до скорочення чистої процентної маржі – саме тоді, коли інші витрати загрожують підбити прибутки банку. Заробітна плата, яка становить 60% загальних банківських витрат, ще не повністю наздогнала інфляцію. Премії, які банки сплачують за страхування депозитів, ймовірно, також зростуть. Банк JP Morgan Chase прогнозує, що лише такі витрати можуть скоротити прибуток від матеріального капіталу на один відсотковий пункт [9]. Європейські регулятори також можуть посилити правила, щоб переконатися, що установи можуть протистояти швидкому витоку банків, спричиненому цифровим банкінгом і соціальними мережами.

Згідно з даними спеціалізованого видання Banker, Європейські багатонаціональні банки мають у середньому 6,7% рентабельності капіталу, що є найнижчим показником серед інших регіонів у порівнянні серед американських банків цей показник становить 14,4%. [13]. Єдиним виходом для виживання банків, на думку оглядачів авторитетного видання, є консолідація. Більший масштаб також допоможе їм зробити значні інвестиції в технологічні платформи та аналіз даних, необхідні для оцифрування.

Однею із значних тенденцій сучасного розвитку Європейських багатонаціональних банків є злиття та поглинання, хоча за останнє десятиліття їх різко впала. На початку минулого року (2022 рік) переговори про злиття між Deutsche Bank і Commerzbank, найбільшими зареєстрованими кредиторами Німеччини, завершилися лише через шість тижнів.

За даними S&P Global Market Intelligence, кількість злиттів у 2019 році впала до найнижчого рівня з часів світової фінансової кризи. Лише в 40 поглинаннях банків брали участь покупці або об'єкти з Європейської економічної зони чи Швейцарії. Це порівняно з 62 у 2018 році та 122 у 2011 році [13].

Як зазначають аналітики, існують відповідні фактори, що підштовхують Європейські банки об'єднуватися. Перший – це наслідки COVID-19, які призвели до того, що банки обтяжені проблемними кредитами та борються з низькими процентними ставками. Це ставить під сумнів здатність багатьох банків діяти самостійно. По-друге, у липні 2023 року Європейський центральний банк заохочував банки визнавати бухгалтерський прибуток, відомий як негативний гудвіл або «бедвіл», який вони створюють, коли купують конкурента нижче матеріальної балансової вартості або за нижчою ціною, ніж сума його активів мінус пасиви [13].

«Ця техніка бухгалтерського обліку дозволяє банкам використовувати погану репутацію для компенсації витрат на реструктуризацію, наприклад, закриття відділень або звільнень, хоча вона не може бути використана для виплати дивідендів акціонерам», – пояснює Стюарт Грем з Autonomous, фінансово-дослідницької фірми [13]. Бонус за погану волю в розмірі 2 мільярдів євро (2,4 мільярда доларів США) спонукав Intesa Sanpaolo, найбільший банк Італії, цього року придбати UBI Banca, інший італійський банк. Це матиме відношення до запропонованого злиття іспанських банків. З тієї ж причини містер Грем прогнозує, що італійський Monte dei Paschi di Siena, найстаріший банк країни, може стати метою поглинання.

Висновки. Отже, багатонаціональний банк є фінансовою установою, що задіяна з одного боку – у наданні операцій у національній валюті нерезидентам, а з іншого – офшорним євробанкінгом (Eurobanking), не залишаючи свого внутрішнього ринку. Офшорні

банківські операції можна розглядати як частину міжнародних банківських операцій, а не як окрему категорію. Офшорна банківська діяльність – це надання банківських послуг в іноземній валюті, знову ж таки без виходу за межі бази банку. Цей вид діяльності включає деякі види торгового фінансування та торгівлю іноземною валютою.

Відтак, багатонаціональна банківська діяльність охоплює різноманітну діяльність, включаючи торгівлю валютами, запозичення та кредитування, а також фінансування міжнародної торгівлі, що здійснюється через різноманітні організаційні форми.

На сучасному етапі розвитку європейського банківського простору, проаналізувавши фінансово-аналітичні публікації, ми можемо виокремити основні напрями діяльності багатонаціональних банків у Європі, а саме:

- сталий розвиток, випуск облігацій сталого розвитку зелених облігацій;
- розробка та участь у Рамковій програмі екологічних позик 2022 року, та Рамковій програмі сталого фінансування;
- накопичення достатніх запаси капіталу для покриття збитків (2015 року – вересень 2022 року частка основного акціонерного капіталу банків зростає з 12,7% до 14,7% їхніх активів);
- не зважаючи на задіяні ЦСБ міри по стабілізації діяльності банків (зменшення відсоткових ставок), багатонаціональні банки зіткнулися з проблемою збільшення прибутків;
- продовжується процес консолідації багатонаціональних банків шляхом злиття та поглинань, хоча з 2022 року цей процес дещо уповільнився.

Бібліографічний список:

1. Войтик О.Є. Інституційне забезпечення державного управління регіональним розвитком. *Теорія та практика державного управління*. 2016. № 1(52). С. 1–8.
2. Луцишин З.О. Трансформація світової фінансової системи в умовах глобалізації. Київ : Видавничий центр «Друж», 2002. 76 с.
3. Яворська В.О. Аналітична оцінка стану світового біржового фондового ринку. *Інфраструктура ринку*. 2017. Вип. 10. С. 86–91.
4. Barclays. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії : Версія 133243219, 2023. Available at: <https://ua.wikipedia.org/?curid=379907&oldid=133243219> (accessed April 26, 2024).
5. Campa H. (2010). Value creation in European M&A. *IESE Business School and Banco de España*. № 10. P. 23–29.
6. European banks and the price of safety. Available at: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2023/03/30/european-banks-and-the-price-of-safety> (accessed April 26, 2024).
7. Fabozzi, Frank J. (2010). The basics of finance: an introduction to financial markets, business finance, and portfolio management / by Frank J. Fabozzi, Pamela Peterson Drake. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey. 665 p.
8. Hanson J. A., Honovan P., Majononi G. (2003). Globalization and National Financial Systems: Issues of Integration and Size. Washington, D.C. : World Bank, 282 p.
9. International economics, finance and trade. Vol. II – Multinational Banking and Global Capital Markets – Barry Williams. 2020. 346 p.
10. Lloyds Banking Group. Матеріал з Вікіпедії. Версія 131775746, 2023. Available at: <https://ua.wikipedia.org/?curid=4183325&oldid=131775746> (accessed April 26, 2024).
11. Mergers and acquisitions involving the EU banking industry – facts and implications. European Central Bank, 2008. 386 p.
12. The World Bank. Bank for International Settlements. Proportionality in Bank Regulation and Supervision – A Joint Global Survey (English). Washington, D.C. : World Bank Group. Available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/375081627583806639/Proportionality-in-Bank-Regulation-and-Supervision-A-Joint-Global-Survey> (accessed April 25, 2024).
13. Why are European banks merging? Available at: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2020/09/10/why-are-european-banks-merging> (accessed April 26, 2024).
14. Wright G. (2023). World's best Banks 2023: Global winners. Global finance. September 26. Available at: <https://gfmag.com/banking/worlds-best-banks-2023-global-winners/> (accessed April 26, 2024).

References:

1. Voityk O.I. (2016) Instytutsiine zabezpechennia derzhavnogo upravlinnia rehionalnym rozvytkom [Institutional provision of state governance of regional development]. *Teoriia ta praktyka derzhavnogo upravlinnia – Theory and practise of state governance*, vol. 1(52), pp. 1–8.

2. Lutsyshyn Z.O. (2002) Transformatsiia svitovoi finansovoi systemy v umovakh hlobalizatsii [Transformation of the international financial system in view to globalization]. Kyiv: Vydavnychiy tsentr «DrUk», 76 p. (in Ukrainian)
3. Iavorska V.O. (2017) Analitychna otsinka stanu svitovoho birzhovoho fondovoho rynku. Infrastruktura rynku [Analytical assessment of the global stock market]. *Market Infrastructure*, vol. 10, pp. 86–91.
4. Barclays. Materials from Wikipedia: Version 133243219, 2023. Available at: <https://ua.wikipedia.org/?curid=379907&oldid=133243219> (accessed April 26, 2024)/
5. Campa H. (2010). Value creation in European M&A. *IESE Business School and Banco de España*. № 10. P. 23–29.
6. European banks and the price of safety. Available at: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2023/03/30/european-banks-and-the-price-of-safety> (accessed April 26, 2024)/
7. Fabozzi, Frank J. (2010). The basics of finance: an introduction to financial markets, business finance, and portfolio management / by Frank J. Fabozzi, Pamela Peterson Drake. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey. 665 p.
8. Hanson J.A., Honovan P., Majononi G. (2003). Globalization and National Financial Systems: Issues of Integration and Size. Washington, D.C. : World Bank, 282 p.
9. International economics, finance and trade. Vol. II – Multinational Banking and Global Capital Markets – Barry Williams. 2020. 346 p.
10. Lloyds Banking Group. Materials from Wikipedia: Version 131775746, 2023. Available at: <https://ua.wikipedia.org/?curid=4183325&oldid=131775746> (accessed April 26, 2024).
11. Mergers and acquisitions involving the EU banking industry – facts and implications. European Central Bank, 2008. 386 p.
12. The World Bank. Bank for International Settlements. Proportionality in Bank Regulation and Supervision – A Joint Global Survey (English). Washington, D.C. : World Bank Group. Available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/375081627583806639/Proportionality-in-Bank-Regulation-and-Supervision-A-Joint-Global-Survey> (accessed April 25, 2024).
13. Why are European banks merging? Available at: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2020/09/10/why-are-european-banks-merging> (accessed April 26, 2024).
14. Wright G. (2023). World's best Banks 2023: Global winners. Global finance. September 26. Available at: <https://gfmag.com/banking/worlds-best-banks-2023-global-winners/> (accessed April 26, 2024).

Стаття надійшла до редакції 30.04.2024